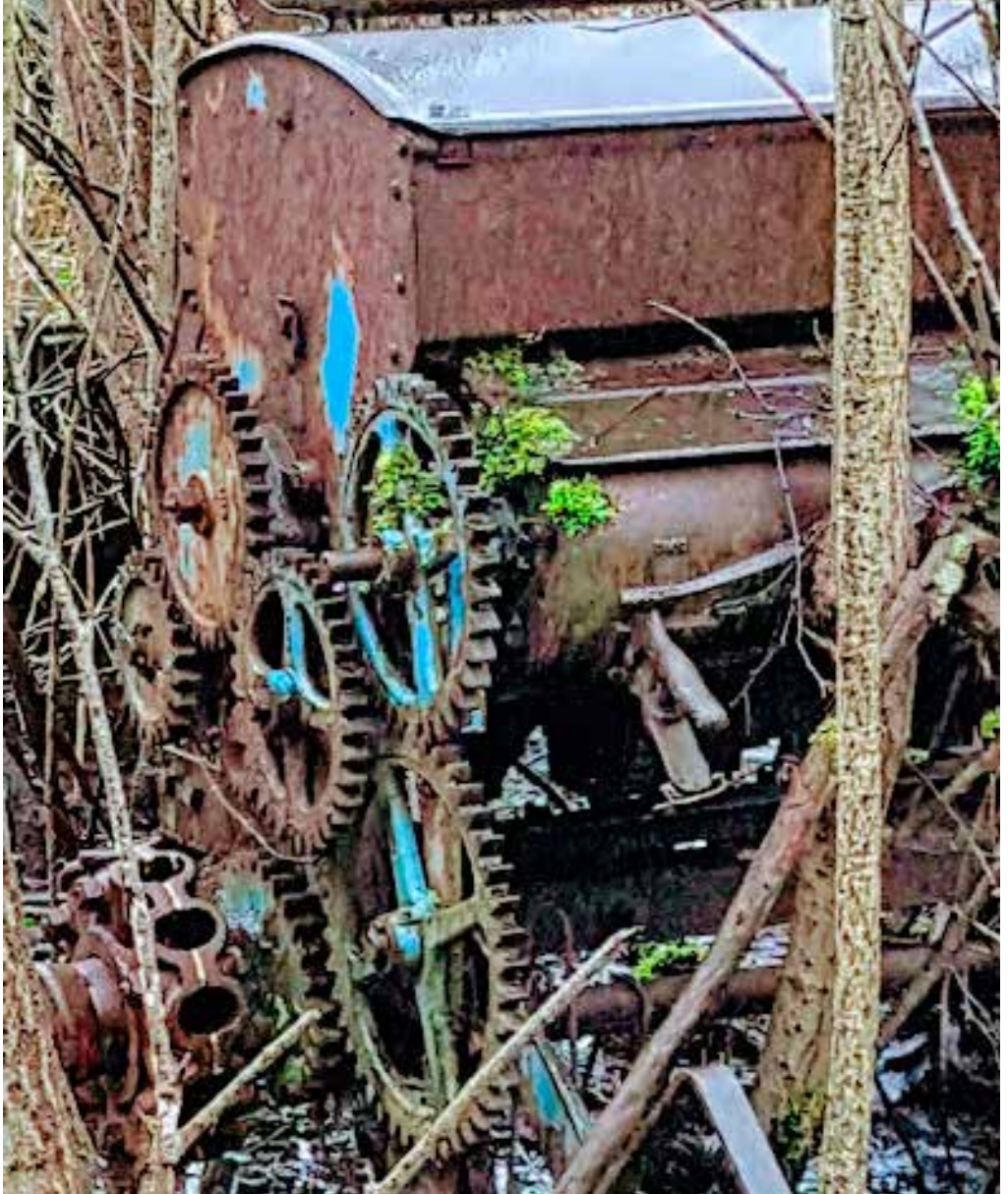

Tranes Bladet

Skåne Tranås

April 2020

nr 1

TranesBladet

Ansvarig utgivare:

Lars Olof Glifberg
Tranås Ungdomsförening

Redaktör:

Gunilla Blomberg
0704-86 85 49
gunilla.blomberg@telia.com

Omslagsbild:

Övergiven sÅmaskin
Foto: Gunilla

Kontakt

Ordförande:

Lars Olof Glifberg
0709-14 44 92
glifberg.1@tomelilla.nu

Tranesbladet:

c/o Gunilla Blomberg
Rosencrantzgatan 14
273 31 Tomelilla

Medlemsregister:

Anna-Lisa Olsson
0417-202 62
alo.tranes@tele2.se

Munkamöllan Logi:

Gunilla Blomberg
0417-203 30
info@munkamollan.com

Vaktmästare:

Bengt Ohlsson
0707-65 81 33

Lars Olof Glifberg

Traningar!

Det som började så bra med en mild vinter, eller ingen vinter alls, har nu utcklats till ett ödersår inte bara för Skåne Tranås, utan för hela världen. Men vi får inte deppa ihop för det, utan precis som vi brukar, se framåt och göra det bästa av de situationer som uppstår.

Årsmöte har hållits, även om vi inte var så många. Vi har börjat diskutera nästa Blomsterfest 2022 och när vårsolen visar sig känns livet ändå rätt så bra. Den nya styrelsen ser ut så här:

Ordf Lars-Olof Glifberg
Kassör Kristina Weidhagen
Sekreterare Katarina Lundberg, suppl.
Alexander Norberg
Laila Bergström
Rolle Ekström
Johan Rudbäck
Ann-Sofie Larsson
Annacarin Ferrius, suppl.
Dan Larsson, suppl.

Någon ändring kan ske eftersom det konstituerande mötet inte hållits än. Ett extra årsmöte kommer att hållas 21 april kl 18. Gäller en stadgending eftersom vi lämnat STF.

Nytt grillrör är på plats vid Dammen förresten. Trots rådande virusläge önskar jag alla en riktigt

Corona

Som alla känner till har ju pandemin ställt till det på alla områden. I vårt närområde är det många större evenemang som ställts in. Först ut var Bröllopsrundan Österlen med mässa på Tranesgården. Där har man hittat ett nytt datum den 26 september, och alla hoppas på att det lugnat ner sig tills dess. Ingen vet. Sen är det ju Konstrundan på Österlen där Tranesgården var fullbokad med spännande konstnärer och hantverkare - inställt. Riktigt tråkigt och en ekonomisk katastrof för många. TUF hade planerat att ha "Påskurang" med matförsäljning och alla var taggade inför Påsken. Nu blir det inte så, och det är bara att gilla läget, anpassa sig och vänta. I skrivande stund kom beskedet med förbud för arrangemang med 50 personer. Det innebär att Valborgsfirande med trolleri på Tranesgården är inställt. -Hur går det för Munkamöllan, är det kanske några som undrar. Alla internationella gäster har avbokats. De flesta grupper, fester, kurser och gruppt aktiviteter har ställt in. Dock har man enstaka bokningar kvar och Daniel Berlins gäster. Personalen kommer under april, maj att gå ner till halvtid och Munkamöllan kommer endast att ha receptionen öppen på förmiddagarna.

Pestdoktor, eller pestläkare, kallades de läkare som under medeltiden försökte bota, eller lindra lidandet hos de som insjuknat i pesten. Som ett skydd mot smittan bar de heltäckande kläder. De bar även en speciell sorts mask för ansiktet med en stor näbb framför näsan. Denna näbb fylldes med örter som var tänkt att skydda mot smittan, men som också dämpade stanken. I handen hade de också en stav fylld med örter som de tryckte mot den sjuke.

Tiosken

När Tranesbladet når brevlådorna innan Påsk, har Tiosken varit öppen i två månader. -Tiden går fort när man har roligt. Tranesbladets utsände begav sig iväg för en reportagelunch och stegade iväg "som vanligt" mellan Långorna och Idas, men se det gick icke - där var det stängt. Tiosken - Tranås Vägkök, är inte som en vanlig snabbmatsluda. Här råder familjär stämning och allt görs från grunden av lokala råvaror. Den mest populära rätten är burgaren med kött från Tranåslund och med tillhörande rostade rotsaker samt om man vill, till exempel tryffelmajo.

-Vi har provat lite olika menyer, berättar Anneli. Just nu kör vi stekt sill med hemlagat mos på tisdagar. Vi har även pulled pork i bröd på fredagar. -Det hade varit kul att få veta vad folk skulle önska sig, säger hon. Till Påsk blir det Påskmeny, det blir gult och det blir fågel får vi veta och Anneli skrattar.

Vips är det varmt och folk vill sitta ute. Det kommer att planteras och det kommer att bli en massa utemöbler. Till sommaren är tanken att båda glasdörrarna ska kunna stå öppna så att både folk och luft får ett naturligt flöde. Den 15 juni är det planerat att glasstiosken ska öppna och det ser vi fram emot.

Den riktiga höjdaren denna mulna dag var toalettbesöket. Tiosken har en toalett som man blir glad av. De tovade hönsen och "Påskliljan" i olika stadier av erosion är ju jätteroliga. -De har ju stått ute, berättar Anneli och skrattar. -Klart att de har, säger jag och smittas av skrattet.

"Tioskhare"

Det känns väldigt rätt och naturligt att Tiosken i Tranås inte är som alla andra - det är ju inte byn heller.

Fr v: Åke Blomberg, Simrishamn, Ann-Christine Enqvist, Helsingborg,
Karin Svensson, Simrishamn, Roland Ekström, Tomelilla.

HÄR PÅ MÄKLARGÅRDEN...

...har vi allt sedan starten strävat efter att arbeta på vårt eget sätt. Värnat vår egen och kundernas frihet, inte varit knuten till någon kedja, haft vår egen profil, odlat en enkel, naturlig inställning till bostadsmarknaden. Vi har verkat i Skåne under många år, kan mentaliteten och kulturen, känner människorna, vet hur de vill göra sina bostadsaffärer. Är idag en självklar och respekterad aktör på marknaden. Ta kontakt med oss, vi berättar gärna om vårt arbetssätt och vad som skiljer oss från de stora mäklarkedjorna.

Roland Ekström
Auktoriserad Fastighetsmäklare
Tomelilla på Österlen
Torget 7, Tomelilla
0709-220 998

www.maklargarden.se

Munkamöllan Logi

Munkamöllan Transegården

Festsalar & Konferens

Bengt Olsson avtackas efter många år i TUFs olika styrelser. Han kommer ju att vara aktiv i Föreningen även framöver, så han försvinner ju inte.

På Transegården har Färgeriet fått nya fönster ner mot trädgården. De gamla hade blivit "mjölkiga", men nu ser man klart och tydligt ut.

Whiskyprovningen drog mycket folk och blev en trevlig tillställning som säkert kan bli återkommande.

I Färgeriet har det blivit nya stolar. De gamla var visserligen klassiska Gärsnäs-stolar, men var i akut behov av nya dynor vilket hade blivit jättedyrt. Golvet är inte nytt, det är bara Bengt som oljat och polerat. Snuggt blev det!

Fixardagar på Möllan

sön 3/5 kl. 10-15
mån 4/5 kl. 15-19
tis 5/5 kl. 15-19

Anmäl till Möllan vilken/vilka dagar du vill vara med. Förtäring utlovas.

0417-203 30

Stork har setts cirkulera ovanför boet på Skrädderiet. Nu håller vi tummarna.

Munkamöllan Logi

Munkamöllan Traneshgården

Festsalar & Konferens

På Munkamöllan har alla rummen i Skrädderiets ovanvåning, loftrummen fått sig en ansiktslyftning. I januari målades alla träpaneltak och väggar vita. Nya sängar har köpts in och nu är alla gamla skumgummimadrasser borta. Bilden längst upp visar hur det såg ut innan, och den längst ner visar hur det blev. Nu kan fyra personer bo i familjerummen utan att behöva dra lott om vem som ska sova bäst.

**TUF-kören
fyller
30 år!**

Nu laddar vi för

Österlens Yxkastare

tränar på söndagar, antingen ute eller inne beroende på årstid och väder.

-Lust att prova?

Hör av dig till:

Håkan: 0703-91 12 33

Gunilla: 0704-86 85 49

 Skåne Tranås
Munkamöllan Logi

Boka direkt på:
www.munkamollan.com

Mossigt

Vad tänker man på när man hör ordet "mosse" idag? De flesta tänker säkert vattensjukt område, snårigt och ogästvänligt. Har man hamnat på "fisens mosse", då ligger man risigt till. Ändå är det så att mossar genom historien varit oerhört betydelsefulla. I Skåne Tranås fanns flera mossar. De större var Ellekjers mosse, Stjerne Mosse, Bols mosse och Roms mosse. Vid skiftet 1803 delades även skogslotterna men mossarna var undantagna. Torvmossarna förblev vid tegskiftet, dvs alla hemman hade sin del/ruta. I maj efter att vårsådden var avklarad påbörjades arbetet med att skära torv för årets behov. Vanligt var att man skar upp bitar ca 30 x 15 x 8 cm. Dessa staplades på tork ungefär på samma sätt som man bygger en snölykta. Det kallades att kägla, kulla, kua eller att stacka torven.

Vad är torv?

Torv är sammanpressade växtdelar i mossar och kärr som p.g.a syrebrist endast delvis förmultnat.

lånad bild från torvupptagning

I en artikel från 1940 beskrivs "Torvskärningsgille för en mansålder sedan", dvs kring slutet av 1800-talet. Man startade tidigt med frukost bestående av sill, stekt fläsk och potatis med tillhörande malörtsbäsk och kaffe. När solen gick upp vid 4 skulle alla vara på plats. Man dikar bort vatten och skär först upp de bästa bitarna. Den sämre torven blandas upp med vatten till en gegga kallad älta. Den breddes ut

på ett plant område och ristades i rutor så att man efter torkning kunde bryta den i bitar. Klockan 8 åt man "lillemiddag" med kött, ägg, bröd och nykärnat smör smaksatt med gräslök. Till detta inmundigade man brännvin givetvis. Vid middagsmålet klockan 12 blev det lite längre rast och då serverades den gillesbetonade sviskonsoppa! De äldre tog sig en tupplur i gröngräset medan de yngre lekte lekar eller tog sig en svängom bland buskarna intill. Vid 17-tiden var det mesta av torven upptagen och vattnet kunde bryta genom fördämningarna igen.

En annan gammal artikel som Tranesbladet kommit över handlar om "Nybyggaren i Roms mosse". I början av 1880-talet kom en man ner till slätten på Österlen där han i en torvmosse, kallad Rom, till billigt pris köpte sig ett par tunnland jord för att där bygga sig en stuga. Han hette Anders Jönsson, var gift och hade barn i skolåldern. Av en välvillig lantbrukare fick han låna några hundra kronor och med hjälp av hustrun Karna och en timmerman från byn uppförde han själv byggnaden med lerväggar under halmtak. Sju personer, en get och några höns flyttade in och snart kunde Anders odla på en bit av marken. I artikeln beskrivs även Brydestuan som ett tillhåll för "tjyvar" och hur en man som hängt sig begravts vid rågången till Everöd. I mossen precis invid landsvägen fanns kring 1910 ett litet tivoli, där resande zigenare brukade rasta och ge en föreställning. Två stenblock omskrivs också som jätteblock, kring vilka trollen dansar på julafton. Spöken och troll finns givetvis i mossen och i de

Mossigt

de djupaste vattengravarna har både människor och djur gått ner sig och drunknat. Bengt Ohlsson berättade att när han var liten bodde en knepig man, kallad "Nils Dansk" i mossen. Nu var det dags för Tranesbladets utsände att göra ett besök i mossen för att se om det fanns spår efter torvbrytningen, nybyggaren, trollen eller Nils hydda. Efter en del letande upptäcktes vad som måste vara resterna av en husgrund och en brunn. Inte ett troll någonstans trots avsaknaden av sol. Det närmaste i den vägen var mötet med en nyvaken vildsvinssugga som inte ville vara med på bild. Men visst kändes historiens berömda vingslag, och visst gick tankarna till mossarnas betydelse längre tillbaka i historien.

Rester av brunn?

Redan under sen jägarstenålder finns arkeologiska bevis för att man "offrat" flintredskap och benverktyg i våtmarker, riter som fortsatte utföras genom historien. I danska mossar har omfattande offerfynd gjorts, fynd som utgörs av både föremål och människor. De danska mossliken ger oss en hisnande känsla av närhet till förhistorien, mossens kemiska sammansättning har bevarat dessa människor otroligt väl. Fynden ger oss en inblick i järnålderns rituella aktiviteter, ritualer där våtmarken utgjorde en mycket viktig plats. Kanske en plats där det levande mötte det döda, en dörr mellan förfädernas värld och vår värld.

Balkåkratrumman hittades i en mosse och är från bronsåldern 1800-1500 fKr.

Under järnåldern (från ca 500 fKr) användes torv för husbygge och sannolikt även som bränsle. Men järnet då? Myrmalm kom ju också från mossar. Rödjord, myrmalm (limonit) grävdes upp och torkades. Då fick man fram järnoxid som därefter bearbetades i blästerugnar, en stenugn som eldades med kol och som man blåste med bälgar för att få upp förbränning och temperatur. När slagg rensats bort fick man till slut en klump med järnsvamp. Detta värmdes, man slog bort kolrester och andra föroreningar och till slut hade man fått ämnesjärn som sen kunde smidas. Att framställa järn ur myrmalm är ett tungt arbete. Det går åt ca 200 kg rödjord till knappt 10 kg ämnesjärn. Blästerugnar användes fram till sen medeltid och ersattes så småningom av masugnar ur vilka man får smält järn.

Tollundmannen 300 fKr.

Myren är en våtmark eller torvmark och en myr som får sitt vatten enbart i form av nederbörd (regn och snö) kallas **mosse**, medan de myrar som får sitt vatten från fastmarksvatten (grundvatten och vattendrag) kallas **kärr**.

Mossigt

Torvbrytningen i Sverige har varierat i omfattning. Förutom brännrotv har man framställt stallströ och torv för trädgård och jordförbättring. 25% av Sveriges yta består av torvmark och åtskilliga experiment har gjorts för att kunna använda torv. Man har framställt alkohol, man har tillverkat papper. Under första världskriget tillverkades förband med torv i. Man har haft torv i blöjor och som isolering i trossbotten i hus. I hus byggda på torpargrund var det inte ovanligt att man fyllde torv i fack för att hålla torrt. Det är härifrån begreppet "mullbänk" kommer.

“Stig efter klosettens begagnande hastigt upp från sitsen på klosetter med fjädrande mekanism, ty därigenom utkastas mullen bättre och till större mängd.”

Mellan 1800 och ca 1950 subventionerade staten utbildning inom torvtillverkning och Mosskulturföreningen bildades med egen tidskrift. Under 1800-talets sista hälft utvecklades torvlatrinen. Det fanns ett flertal tillverkare, men principen var densamma. Den bestod av en i trä vackert utformad sittanordning,

som en tronstol, en tunna som tömdes regelbundet, en låda baktill, där vi nu har vattenbehållaren som var fylld med torvströ. När locket lyftes eller när sitsen lämnades utdelade en fiffig hävstång en skopa strö ner i tunnan. Numera bryter Weibulls ca 50 000 m³ torv som enbart går till växtförfädlning. Man använder torv för att röka whisky och i klädtillverkning då man blandar torv med ull. Torvströ används till lera för spa och hälsokurer. Det har man för övrigt gjort sedan babylonisk tid. Diskussioner pågår huruvida torv som bränsle är förnybart eller inte och branschen hävdar att den svenska torven utgör landets största utnyttjade naturtillgångar.

De allra flesta destillerier i Skottland använder torv till större eller mindre del. Rökigheten i whiskyn kommer av fenoler som finns i torvröken och som sedan följer tillverkningsprocessen från malten till den färdiga whiskyn. Rökigheten i malten mäts i ppm (parts per million) fenol i malten och kan normalt variera i intervallet 0 - 50. Destilleriet Bruichladdich gör en whisky med namnet Octomore som är extremt rökig och görs på malt med ungefär 200 ppm fenol.

Skänk mossen en tanke nästa gång du susar förbi på väg 19. Den har hållit många familjer varma genom århundradena. Här har skrattats, gråtit och arbetats, för att idag bara utgöra en bit bortglömd kulturhistoria som i och för sig kunnat bli ett fantastiskt naturområde.

En riktig plantskola på Österlen i Skåne Tranås!

www.vaxtkraft.se

0417-20160

Vi önskar alla kunder en riktigt
härlig vår, samt en
Glad Påsk

tis-fre 10-17:30
lör 10-15
sön 11-15
-Välkomna!

Joneborg Bil & Leksaksmuseum Skåne Tranås

Bilar och leksaker på Joneborg i Skåne Tranås

Ett 50-tal Volvobilar och andra var och en med sin historia. En stor samling av BRIO träleksaker. 50-tal trampbilar av olika fabrikat, leksaksbilar, radioapparater, lanthandel samt mycket annat från svunna tider samlat på 1500m².

Vi har endast bokade visningar.

Kontakta Johan Rudbäck på johan@joneborg.se eller 0725-77 38 41

Närmast stundar:

- 21 april** extra årsmöte 18:00
30 april Bålet tänds 19:30 vid Dammen
19 juni - Midsommar. Samling på Torget 13:00
28 juni - 13:00 Loppmarknad på Idrottsplatsen
16 juli - Sommarmarknad i Tomelilla

Med reservation för ändringar med tanke på Corona.

Nästa Tranesblad utkommer före Midsommar
Skicka gärna bilder, text och idéer.

Loppissaker kan lämnas under hela året.
ALLA är välkomna att hjälpa till med TUF:s arrangemang.

Information på
www.skanetranas.com
och på anslagstavlan

Anmäl dig till [maillistan](#) så får du mer info om allt som händer i byn!
Kontakta Lars-Olof: 0709-14 44 92 glifberg.1@tomelilla.nu
Både TUF och Tranesbladet finns på Facebook.

Värdekupong

Gårdsbutiken
Ingelsta Kalkon

Gäller ej restaurang eller catering. Kan ej kombineras med andra rabatterbudanden.
Giltig t.o.m den 15 maj 2020

Namn.....

Tel.....

INGELSTA KALKON
din lokala matleverantör

Lunch - catering - delikatesser

Gårdsbutiken på Österlen
tel: 0414-285 24

www.ingelstakalkon.se